

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2242 5900 ต่อ 5751

เรื่อง มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติของประเทศไทย
ผู้เรียบเรียง นายเปรม ถาวรประภาสวัตต์ วิทยากรชำนาญการ
กลุ่มงานบริการวิชาการ 3 สำนักวิชาการ
ออกอากาศ มีนาคม 2567

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน

ในปัจจุบันมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของสังคม มีการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไปใช้ในทางที่บิดเบือนหรือไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นสาเหตุให้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านั้นต้องเสื่อมสูญ ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงได้ทำการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมให้มีความสืบเนื่องและยั่งยืนสืบไป โดยมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาและให้ความเห็นชอบการขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงคุ้มครองป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ขึ้นบัญชีไว้

การประกาศขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาตินั้น กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้กำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเพื่อการขึ้นบัญชีไว้รวม 6 สาขา ดังนี้ 1) สาขาวรรณกรรมพื้นบ้าน และภาษา 2) สาขาศิลปะการแสดง 3) สาขาแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล 4) สาขาความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) สาขางานช่างฝีมือดั้งเดิม และ 6) สาขาการเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว โดยนับตั้งแต่มีการประกาศขึ้นบัญชีจนถึงปัจจุบัน มีการประกาศขึ้นบัญชีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติไปแล้วจำนวน 368 รายการ เช่น โขน หนังใหญ่ โนรา ลิเก มวยไทย สงกรานต์ ลอยกระทง น้ำปลาไทย ต้มยำกุ้ง ผัดไทย การนวดไทย ว้าวไทย เป็นต้น

ส่วนการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติ องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้แบ่งไว้เป็น 3 รายการ ดังนี้ 1) รายการตัวแทน

มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ 2) รายการที่ต้องได้รับการสงวนรักษาอย่างเร่งด่วน และ 3) รายการมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการสงวนรักษา

ในปัจจุบันองค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ประกาศขึ้นทะเบียนรายการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติในประเทศไทยเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติ ดังนี้

1. โขน (Khon, Masked Dance Drama in Thailand)

โขนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูง มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ใช้แสดงในงานมหรสพหลวงและพิธีต่าง ๆ สำหรับสร้างความบันเทิงและเป็นสื่อเรียนรู้ทางวัฒนธรรมสอดแทรกคติธรรมสู่ผู้ชมการแสดง ปัจจุบันมีคณะโขนเกิดขึ้นหลายคณะ มีการถ่ายทอดพัฒนาการรุ่นสู่รุ่นจนเป็นเอกลักษณ์ โขนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติใน พ.ศ. 2561

2. การนวดไทย (Nuad Thai, Traditional Thai Massage)

นวดไทยเป็นศาสตร์และศิลป์สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาในการดูแลสุขภาพและบำบัดความเจ็บป่วยคนไทยมานานกว่า 600 ปี มีการถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่น มีการนำนวดไทยไปใช้ประโยชน์กว้างขวางในระบบบริการสุขภาพและการรักษาทางเลือก การนวดไทยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติใน พ.ศ. 2562

3. โนรา (Nora, Dance Drama in Southern Thailand)

โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านเป็นที่นิยมของคนภาคใต้ ผูกพันกับวิถีชีวิตคนภาคใต้มายาวนาน มีแบบแผนการร่ายรำและขับร้องที่งดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ โนราได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติใน พ.ศ. 2564

4. สงกรานต์ (Songkran in Thailand, Traditional Thai New Year Festival)

สงกรานต์เป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทยมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่งดงามอ่อนโยนเต็มไปด้วยบรรยากาศความกตัญญู ความสนุกสนาน ความอบอุ่น และการเคารพ สำนึกถึงความเป็นไทยอย่างชัดเจน ใช้น้ำเป็นสื่อในการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี มีแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมา แตกต่างกันตามความเชื่อและแนวปฏิบัติของคนไทยแต่ละภูมิภาค สงกรานต์ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติใน พ.ศ. 2566

การที่ประเทศไทยมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติที่ได้ถูกขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาตินั้น ย่อมส่งผลให้ประเทศไทยมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักและยอมรับมากขึ้นในระดับนานาชาติ คนไทยมีความภาคภูมิใจ รัฐบาลควรคุ้มครองรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้ยั่งยืนสืบไป และควรประชาสัมพันธ์เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวและร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับมนุษยชาติของประเทศไทย เป็นการช่วยสร้างรายได้และเกิดผลดีต่อเศรษฐกิจของประเทศ และยังเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศอีกด้วย

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). โชน มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติรายการแรกของประเทศไทย. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <http://book.culture.go.th/KhonTHICH/mobile/index.html>
- _____. (2563). **นวดไทย ตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- _____. (2563). **โนรา : ศิลปะการร้องรำ ที่ผูกพันกับชีวิต**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2566). **ประเพณีสงกรานต์**. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักงานกิจการโรงพิมพ์.
- _____. (2566). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประจำปีพุทธศักราช 2565**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559” (1 มีนาคม 2559). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่มที่ 133 ตอนที่ 19 ก, น. 1-9.
- “ยูเนสโก” ขึ้นทะเบียน “โชน” เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติ. (29 พฤศจิกายน 2561). สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/276021>
- “UNESCO ขึ้นทะเบียน “นวดไทย” มรดกโลกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้”. (13 ธันวาคม 2562). สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/287022>
- “ยูเนสโกขึ้นทะเบียน “โนรา” เป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมฯ”. (15 ธันวาคม 2564). สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/310713>
- “ยูเนสโก” ขึ้นทะเบียน “สงกรานต์ไทย” มรดกโลกวัฒนธรรม. (6 ธันวาคม 2566). สืบค้น 1 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/334634>